

William James: Pragmatizam

Pećnjak, Davor

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2002, 1, 77 - 78**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:927859>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

oni koji su u svoje filozofsko obrazovanje spremni uložiti više od elementarne radoznalosti, bit će nagrađeni.

Recepciju knjige trebala bi olakšati njezina oprema. Osim (autorovih) naputaka za daljnje čitanje koji se nalaze na kraju svakog poglavlja, ovo izdanje sadrži i hrvatsko-engleski rječnik najvažnijih termina, što je osobito važno u uvjetima kada još uvijek ne postoje terminološki standardi struke. Štoviše, upravo bi Čuljkov prijevod Dancya mogao

odigrati pionirsku ulogu u kreiranju tih standarda, barem kada je epistemologija u pitanju. Naravno, moguće je argumentirano osporavati pojedina rješenja – npr. da se *infer* i *inference* prevode kao *zaključivati* odnosno *zaključak* (a ne kao *izvoditi* odnosno *izvođenje*), ali to će samo pridonijeti nalaženju boljih inačica.

Tomislav Janović

*Institut za antropologiju
Amruševa 8, HR-10000 Zagreb
janus@inantro.hr*

William James, *Pragmatizam*, prijevod i predgovor Tomislav Janović, IBIS grafika, Zagreb, 2001, xxii + 169 str.

Pragmatizam je filozofski pravac koji je kod nas dugo vremena bio gotovo potpuno zanemaren. Oni koji očito nisu čitali pragmatiste, pa tako ni Williama Jamesa, mislili su da je pragmatizam čista potpora kapitalizmu i tako o njemu nije bilo niti riječi, a takva je situacija proizvela da se i dalje, sve do sada, malo što moglo o njemu čuti. Pragmatisti su jedino smatrali da je ljudski rad praktična i moralna vrijednost sama po sebi, čak ne kao neka kumulacija dobara, a kamoli kapitala, nego proizvodnja dobara za poboljšanje životnih uvjeta svima. To je uglavnom jedina veza filozofskog pragmatizma s političkim ideologijama koja bi dolazila iz samog pragmatizma kao filozofske teorije.

Pragmatizam je, dakle, filozofski pravac koji je bio usmjeren upravo na rješavanje zanimljivih i značajnih *filozofskih* problema. To se lijepo može vidjeti baš u ovoj knjizi. Ona se sastoji od osam poglavlja koja su, ustvari, osam predavanja koja je James održao, za širu publiku, na Lowell institutu u Bostonu i na Sveučilištu Columbia 1906. i 1907. godine. Ona izvrsno sažimlje glavne Jamesove filozofske poglede i argumente, ali i

predstavljaju pragmatizam u najboljem svjetlu.

James nudi pragmatizam prvenstveno kao *metodu*. Pragmatizam nije neki skup gotovih filozofskih pogleda koji se predlažu kao rješenja; on je više metoda za rješavanje filozofskih problema. Analizirajući empirizam i racionalizam, James ustvrđuje kako se empirizam ponekad *previše* drži činjenica te se katkad gubi u mnoštvu pojedinačnosti i završava u skepticizmu, dok racionalizam, s druge strane, konstruirajući svoje teorije, oblikuje sustave koji vrlo često gube vezu sa stvarnošću. Tako nam obje ove filozofije ne daju zadovoljavajuće odgovore niti objašnjenja. Iako filozofija u svojim objašnjenjima traži općenitije principe, ipak iskustvo, odnosno mogućnost određene empirijske provjere objašnjenja i teorija ili njihovih posljedica, mora biti glavna odlika dobrog filozofskog objašnjenja, odnosno filozofske teorije. Riječima samog Jamesa, filozofski pojmovi moraju biti tako protumačeni, a teorije tako formulirane, da se jasno izraze njihove praktične posljedice. Ukoliko se ne utvrde nikakve praktične posljedice

između naizgled različitih teorija ili objašnjenja, ona su zapravo istovrijedna i, u biti, prazna, te se zastupnici takvih, naizgled različitih mišljenja, u takvom slučaju uzaludno spore.

Kako se naše sveukupno iskustvo sastoji od mnoštva različitih dijelova i velikog mnoštva pojedinačnih događaja i doživljaja, da bismo to iskoristili na najučinkovitiji način, moramo nekako obraditi i međusobno povezati različite i pojedinačne dijelove tog cjelokupnog iskustva. Zbog toga uvodimo pojmove i *ideje* koje služe tome da dobro povezuju dijelove iskustva u koherentnu cjelinu. Prema Jamesu, koji se ovdje oslanja na Deweya i F. C. S. Schillera, *ideje*, a mi bi smo danas rekli sudovi ili teorije, upravo postaju *istinite* kada uspostavimo odgovarajuće odnose. Tako je ovdje razrađena *instrumentalistička* teorija istine. Također, korisno nam je uvidjeti i da li unutar mnoštva pojedinačnih događaja i doživljaja u iskustvu ima nekih zajedničkih karakteristika, te onda iz njih apstrahiramo i dolazimo do nekih općenitijih principa koji nam mogu na zadovoljavajući način objasniti to mnoštvo pojedinačnih stvari i događaja. Za razliku od krutog empirizma ili krutog pozitivizma, pragmatisti, a pogotovo James, otvoreni su za razmatranje svih filozofskih problema, pa tako i metafizičkih i teoloških, jer ukoliko pronademo zadovoljavajuća objašnjenja, s potporom u iskustvenom dijelu, ali koja uključuju i neopažljive entitete kao što

su npr. supstancija, Bog itd., mi imamo »ontološku obavezu« prihvatiti ih jer su onda ti entiteti dijelovi naših najboljih objašnjenja koja za nas imaju instrumentalnu vrijednost. Na tim temeljima James i raspravlja o nekoliko značajnih pitanja filozofije – postojanje Boga, sloboda volje, jedinstvo i mnoštvo itd.

Filozofija Williama Jamesa, kao uostalom i pragmatizam u cjelini, nije samo povijesno značajna filozofija, već je ona izvršila i znatan utjecaj na suvremenu filozofiju; izravan utjecaj očigledan je kod jednog od najznačajnijih predstavnika anti-realizma u filozofiji znanosti, van Fraassena, dok Quine, Rorty i Putnam, da spomenem samo neke najznačajnije suvremene filozofe, grade dijelove svojih filozofskih teorija na temeljima i vrli nama pragmatizma.

Što se tiče prijevoda, on je napravljen znalački tako da se tekst i na hrvatskom čita tečno, a argumenti ništa ne gube na jasnoći.

želio bih također istaknuti i izuzetno koristan predgovor prevoditelja iz kojeg se može saznati još nešto više o Jamesu, pragmatizmu i njihovom utjecaju danas, a priložen je i popis glavnih Jamesovih djela te dvije adrese web stranica s daljnjim tekstovima i informacijama za one koji će se više zainteresirati ovom knjigom.

Davor Pećnjak

Filozofski fakultet u Zadru – Sveučilište u Splitu, Obala kralja Petra Krešimira IV, 3, HR-23000 Zadar

Michael Williams, *Problems of Knowledge. A Critical Introduction to Epistemology*, Oxford University Press, Oxford 2001, ix + 276 pp.

Michael Williams' introduction to epistemology, entitled *Problems of Knowledge. A Critical Introduction to Episte-*

mology, is a good book in more than one sense of the word. Firstly, it is written with clarity and simplicity on rather con-